

J. Goedegebure

ENKELE OORZAKEN VAN VERSCHILLEN IN DE BEDRIJFSUITKOMSTEN VAN
FRUITTEELTBEDRIJVEN

Mededelingen No. 190

Mei 1978

L27
190A

M4V 7030128

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Tuinbouw

INHOUD

	Blz.
SAMENVATTING	5
1. DOEL EN OPZET VAN HET ONDERZOEK	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Het basismateriaal	8
2. DE INVLOED VAN VERSCHILLEN IN BEDRIJFSGROOTTE EN VAN AL DAN NIET ZELF BEWAREN EN SORTEREN OP KOSTEN EN OPBRENGSTEN EN OP HET ONDERNEMERSOVERSCHOT	10
2.1 Algemeen	10
2.2 De oppervlakte pit- en steenvruchten	10
2.2.1 De opbrengsten	11
2.2.2 De kosten van duurzame produktiemiddelen	11
2.2.3 De arbeidskosten	12
2.2.4 Het ondernemersoverschot	13
2.3 De methode van bewaren en sorteren	14
3. DE INVLOED VAN VERSCHILLEN IN KG-OPBRENGST OP DE KOSTEN EN ONDERNEMERSOVERSCHOT	16
3.1 Algemeen	16
3.2 De kosten	16
3.3 De opbrengsten en het ondernemersoverschot	17
4. DE INVLOED VAN VERSCHILLEN IN ARBEIDSKOSTEN EN ARBEIDSEFFICIËNCY OP HET ONDERNEMERSOVERSCHOT	19
4.1 Algemeen	19
4.2 De arbeidsefficiëncy en het ondernemersoverschot	19

SAMENVATTING

Door de afdeling Tuinbouw van het LEI worden jaarlijks bedrijfsgegevens verzameld van een groot aantal fruitteeltbedrijven. Enerzijds betreft dit een op basis van een steekproef gekozen groep bedrijven ten behoeve van het onderzoek naar de bedrijfsuitkomsten, anderzijds een groep niet-willekeurig gekozen bedrijven ten behoeve van het bedrijfseconomisch onderzoek in het algemeen.

Op basis van de gegevens van beide groepen bedrijven is volgens de methode van de factoranalyse een bedrijfsvergelijkend onderzoek uitgevoerd, met het doel de grote verschillen in de uitkomsten nader te analyseren. Het onderzoek is gebaseerd op gegevens van het teeltjaar 1971/72 en aangevuld met resultaten van latere jaren.

Bij de analyse van de resultaten wordt niet ingegaan op factoren waarvan het effect van jaar tot jaar wisselend kan zijn (b.v. het tijdstip van afzet). Het onderzoek heeft vooral betrekking op factoren die met de bedrijfsvoering en -organisatie samenhangen en die van jaar tot jaar een meer constante invloed op de bedrijfsuitkomsten uitoefenen (bedrijfs grootte, kg-opbrengst en arbeidskosten).

Bedrijfs grootte en ondernemersoverschot

Van de tussen de bedrijven optredende verschillen in ondernemersoverschot per hectare gaat 12% samen met verschillen in de oppervlakte fruit.

In het algemeen vertonen grotere bedrijven een gunstiger resultaat. Hiervoor zijn twee belangrijke oorzaken aan te wijzen, namelijk lagere kosten van de duurzame produktiemiddelen en van de algemene kosten per ha en de geringere arbeidskosten per ha.

Hoewel naarmate het bedrijf groter is de totale kosten van de duurzame produktiemiddelen en de algemene kosten ook hoger zijn, is de kostenstijging minder dan evenredig aan de toeneming van de oppervlakte, zodat deze kosten per ha op grotere bedrijven lager zijn. Ook de arbeidskosten per ha vertonen bij toenemende bedrijfs grootte een afnemende tendens, die zowel het gevolg is van een geringer arbeidsverbruik als van gemiddeld lagere loonkosten per uur.

De opbrengsten per ha vertonen geen samenhang met de bedrijfs grootte, zodat de bovengenoemde kostenverschillen rechtstreeks in het ondernemersoverschot tot uitdrukking komen.

De invloed van het in eigen beheer bewaren en sorteren op het ondernemersoverschot en op het inkomen

Uit het onderzoek bleek dat de kosten van materialen en diensten van derden lager zijn naarmate een groter deel van het fruit op de bedrijven wordt gesorteerd en bewaard. Daartegenover staat een stijging van de kosten van de duurzame produktiemiddelen per ha, terwijl ook de arbeidskosten per ha hoger zijn. Per saldo kon geen invloed van het al dan niet zelf bewaren en sorteren op het ondernemersoverschot worden vastgesteld.

Voor zover de bedrijven die zelf bewaren en sorteren, de daarvoor benodigde produktiemiddelen met eigen vermogen hebben gefinancierd en/of de benodigde arbeid door de ondernemer of door gezinsleden wordt geleverd, heeft dit - uiteraard - een gunstige invloed op respectievelijk het uit het bedrijf verkregen ondernemers en/of gezinsinkomen.

Kg-opbrengst en ondernemersoverschot

Een toeneming van de kg-opbrengst per ha blijkt, bij gelijke bedrijfsgrootte en een nagenoeg gelijk sortiment, samen te gaan met een stijging van de arbeidskosten, de kosten van materialen en diensten van derden en de kosten van de duurzame produktiemiddelen en de algemene kosten.

Hogere kg-opbrengsten per ha verhogen de geldopbrengsten per ha echter zodanig dat ondanks de hogere kosten het ondernemersoverschot sterk toeneemt. Van het totale verschil in ondernemersoverschot kon 25% door verschillen in kg-opbrengsten verklaard worden.

Arbeidskosten en ondernemersoverschot

Naast de hiervoor genoemde samenhang tussen de arbeidskosten per ha en de oppervlakte fruit per bedrijf, treden op bedrijven van gelijke grootte aanzienlijke verschillen in arbeidskosten op die het gevolg zijn van verschillen in "arbeidsefficiëncy".

Verbetering van de arbeidsefficiëncy of met andere woorden: een daling van de arbeidskosten per ha, heeft een belangrijke stijging van het ondernemersoverschot ten gevolge. Dit effect wordt nog versterkt doordat op bedrijven met een efficiënte arbeidsaanwending ook de kosten van materialen en diensten van derden lager zijn.

1. DOEL EN OPZET VAN HET ONDERZOEK

1.1 Inleiding

Door de afdeling Tuinbouw van het LEI worden jaarlijks bedrijfsgegevens verzameld van een groot aantal fruitteeltbedrijven. Dit betreft enerzijds een groep bedrijven ten behoeve van het onderzoek naar de bedrijfsuitkomsten. De keuze van deze bedrijven berust op een steekproef. Bedrijven met een oppervlakte pit- en steenvruchten van minder dan 3 ha en/of een arbeidsbehoefte van minder dan één manjaar zijn niet in deze steekproef vertegenwoordigd.

Daarnaast worden ten behoeve van het bedrijfseconomisch onderzoek van een andere groep fruitteeltbedrijven jaarlijks bedrijfseconomische boekhoudingen gevoerd. Ook dit zijn alle gespecialiseerde fruitteeltbedrijven met een arbeidsbehoefte van minstens één manjaar en een oppervlakte van minstens 3 ha.

Op basis van de beide genoemde groepen bedrijven is de onderlinge samenhang en de invloed van een aantal factoren op de bedrijfsuitkomsten nader onderzocht teneinde een beter kwantitatief inzicht te verkrijgen in de oorzaken van de verschillen in rentabiliteit tussen de bedrijven. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de methode van de factoranalyse en had betrekking op het teeltjaar 1971/72. Dit seizoen is gekozen omdat in dat jaar het aantal beschikbare administraties groter was dan in meer recente jaren terwijl bovendien per bedrijf meer gedetailleerd cijfermateriaal voorhanden was. De actualiteit van de bedrijfsgegevens is dus wel geringer maar de bezwaren hiervan zijn niet groot, daar zich na 1971/72 in de fruitteelt geen belangrijke wijzigingen in de bedrijfsvoering en -organisatie hebben voorgedaan.

Van de verschillen in ondernemersoverschot bleek 86% samen te hangen met de in het onderzoek gebruikte kengetallen. Bovendien kwamen de uitkomsten in grote lijnen overeen met die van een eerder uitgevoerd vergelijkbaar onderzoek 1).

Het lijkt zinvol de factoren die verantwoordelijk zijn voor de verschillen in bedrijfsuitkomsten nader te analyseren. Hierbij wordt niet ingegaan op factoren waarvan het effect van jaar tot jaar wisselend kan zijn, zoals bijvoorbeeld het tijdstip van afzet. Hoewel deze factor de bedrijfsuitkomsten in belangrijke mate kan beïnvloeden, is de omvang en de richting van deze invloed echter van jaar tot jaar sterk verschillend, afhankelijk

1) Goedegebure, J. Oorzaken van verschillen in bedrijfsresultaat van fruitteeltbedrijven in het seizoen 1970/71. Inlichting No. 123, LEI, 1972, pp 31.

van de marktomstandigheden en het prijsverloop in het desbetreffende seizoen. Hoewel deze en soortgelijke factoren in een bepaald jaar een groot deel van de verschillen in ondernemersoverschot kunnen verklaren, zijn zij voor het bedrijfsbeleid op langere termijn evenwel van minder belang.

In het kader van dit onderzoek gaat de belangstelling vooral uit naar factoren die met de bedrijfsvoering en -organisatie samenhangen en die van jaar tot jaar een meer constante invloed op de bedrijfsuitkomsten uitoefenen, zoals de bedrijfsgrootte (zie hoofdstuk 2), de kg-opbrengst (hoofdstuk 3) en de arbeidskosten (hoofdstuk 4) 1).

1.2 Het basismateriaal

Het onderzoek is gebaseerd op de gegevens van 77 bedrijven, waarvan 46 met administratie t.g.v. het rentabiliteitsonderzoek en 31 zogenaamde studiebedrijven.

Van de 77 bedrijven waren er 23 gelegen in het Rivierkleigebied van Midden-Nederland, 25 in het Zuidwestelijk Kleigebied, 11 in de Noordoostpolder, 5 in Oostelijk Flevoland en 13 in de overige gebieden (Noord-Holland en Limburg).

De bedrijfsgrootte (= oppervlakte pit- en steenvruchten) bedroeg gemiddeld 8,69 ha, met een spreiding van 3,4 tot 19,7 ha. Van de in produktie zijnde oppervlakte was 78% beplant met appelen en 20% met peren. Ten aanzien van het sortiment bleek Golden Delicious - 38% van de produktieve oppervlakte appelen - het belangrijkste appelras, gevolgd door Cox's Orange Pippin (22%), James Grieve (10%) en Schone van Boskoop (9%). De belangrijkste pererassen waren Conference en Doyenné du Comice, die gezamenlijk 35% van de produktieve oppervlakte peren voor hun rekening namen.

De kg-opbrengst per ha produktieve oppervlakte 2) bedroeg in het jaar van onderzoek gemiddeld ruim 29 ton, terwijl de gemiddelde geldopbrengst per ha f 10.926,- was. De totale kosten bedroegen gemiddeld f 12.170,- per ha, zodat een negatief ondernemersoverschot van gemiddeld f 1.244,- per ha produktieve oppervlakte resteerde.

Opbrengsten, kosten en ondernemersoverschot per ha liepen van bedrijf tot bedrijf sterk uiteen. Enerzijds waren deze verschillen het gevolg van een meer of minder doelmatig gebruik van

1) Zie voor een volledig verslag van dit onderzoek:

Goedegebure, J. en C.J.M. Vernooy. Oorzaken van verschillen in bedrijfsresultaten van fruitteeltbedrijven in het seizoen 1971/72. Inlichting No. 163, LEI, 1977.

2) Tenzij anders is vermeld, hebben gegevens welke per eenheid van oppervlakte (ha) zijn weergegeven, steeds betrekking op de produktieve oppervlakte.

de produktiemiddelen, anderzijds van verschillen in sortiment, in het al dan niet zelf bewaren en sorteren, in eigen arbeid, in investeringen en in de mate waarin werkzaamheden door derden werden uitgevoerd. Om de doelmatigheid van het gebruik van de produktiemiddelen te beoordelen, zijn zowel de kg-opbrengsten per ha als de arbeidskosten per ha gerelateerd met een norm die met de laatstgenoemde verschillen (in sortiment enz.) rekening houdt.

De normatieve kg-opbrengsten en arbeidskosten zijn per ras berekend en vervolgens zijn de werkelijke bedrijfsgegevens aan deze normen getoetst. Het procentuele verschil tussen de werkelijke en de normatieve kg-opbrengsten en arbeidskosten geeft aan of er uitgaande van het op het bedrijf aanwezige sortiment en de overige genoemde kenmerken, respectievelijk veel of weinig is geproduceerd en veel of weinig arbeid is verbruikt.

De spreiding in het ondernemersoverschot, in oppervlakte pit- en steenvruchten, in kg-opbrengst per ha en in de arbeidskosten per ha van de 77 in het onderzoek vertegenwoordigde bedrijven is weergegeven in tabel 1.1.

Tabel 1.1 Spreiding in ondernemersoverschot, bedrijfsgrootte, kg-opbrengst en arbeidskosten

Ondernemersoverschot (gld/ha)		Bedrijfsgrootte (ha pit- en steenvruchten)		Kg-opbrengst (in % van de norm)		Arbeidskosten (in % van de norm)	
klasse	aantal bedr.	klasse	aantal bedr.	klasse	aantal bedr.	klasse	aantal bedr.
Negatief		Tot 4	2	30- 40	2	40- 50	1
6000 e.m.	2	4- 5	8	40- 50	1	50- 60	4
5000-6000	5	5- 6	9	50- 60	6	60- 70	1
4000-5000	2	6- 7	9	60- 70	3	70- 80	8
3000-4000	12	7- 8	10	70- 80	10	80- 90	12
2000-3000	8	8- 9	8	80- 90	9	90-100	13
1000-2000	10	9-10	5	90-100	12	100-110	11
0-1000	10	10-11	9	100-110	21	110-120	12
Positief		11-12	6	110-120	6	120-130	6
0-1000	14	12-13	4	120-130	3	130-140	2
1000-2000	7	13-14	1	130-140	4	140-150	3
2000-3000	3	14-15	-			150-160	2
3000 e.m.	4	15-16	1			160 e.m.	2
		16-17	2				
		17 e.m.	3				
Totaal	77	Totaal	77	Totaal	77	Totaal	77

2. DE INVLOED VAN VERSCHILLEN IN BEDRIJFSGROOTTE EN VAN AL DAN NIET ZELF BEWAREN EN SORTEREN OP KOSTEN EN OPBRENGSTEN EN OP HET ONDERNEMERSOVERSCHOT

2.1 Algemeen

Bij de keuze van de bedrijven gold als voorwaarde dat minstens 67% van de arbeidsbehoefte door de fruitteeltactiviteiten diende te worden bepaald. Alle bedrijven in het onderzoek voldeden ruimschoots aan deze eis. Eventuele nevenactiviteiten (bijv. groenteteelt, akkerbouw enz.) zijn dus van geringe omvang en hebben daardoor geen of een zeer geringe invloed op het bedrijfsresultaat. Voor het meten van de invloed van de bedrijfsgrootte op het bedrijfsresultaat is gekozen voor de oppervlakte pit- en steenvruchten en niet voor de totale oppervlakte cultuurgrond.

De totale produktieomvang van een bedrijf wordt echter niet uitsluitend door de oppervlakte bepaald. Ook de produktiviteit van de beplantingen, het aandeel jonge (nog niet of gedeeltelijk produktieve) beplantingen en het zelf opslaan en sorteren van fruit, zijn medebepalend voor de produktieomvang.

In dit hoofdstuk zal aandacht worden besteed aan de invloed van de oppervlakte pit- en steenvruchten en aan die van de methode van bewaren en sorteren.

2.2 De oppervlakte pit- en steenvruchten

Om een beter inzicht te verkrijgen in de relatie tussen de bedrijfsgrootte (oppervlakte pit- en steenvruchten) en het bedrijfsresultaat, is het noodzakelijk zowel het opbrengst- als het kostenverloop in relatie tot de bedrijfsgrootte te analyseren.

Het opbrengstniveau per ha, zowel in kg als in geld, zal nauwelijks een relatie met de bedrijfsgrootte vertonen. Ten aanzien van de kosten ligt dit anders. Zowel de kosten van de duurzame produktiemiddelen en de algemene kosten per ha, als de arbeidskosten per ha zullen bij toenemende bedrijfsgrootte een dalende tendens vertonen. Enerzijds is dit het gevolg van een betere benutting van de op de bedrijven aanwezige capaciteit van machines, werktuigen en gebouwen, anderzijds van een grotere specialisatie van de arbeidskrachten, een betere afstemming van arbeidsbehoefte en arbeidsaanbod en mogelijk een iets gunstiger arbeidsverdeling.

Ten aanzien van de overige kostencategorieën (b.v. materialen, werk door derden, afzetkosten) is nauwelijks een samenhang met de bedrijfsgrootte te verwachten.

2.2.1 De opbrengsten

In tabel 2.1 zijn de bedrijven ingedeeld naar toenemende oppervlakte pit- en steenvruchten.

Tabel 2.1 De oppervlakte pit- en steenvruchten en het opbrengst-niveau

	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Aantal bedrijven	33	19	25
Opp. pit- en steenvruchten (ha)	5,88	8,35	12,66
Kg-opbrengst in % van de norm	88,7	96,2	94,2
Geldopbrengst per ha	f 10678,-	f 11348,-	f 10934,-

Het blijkt dat het opbrengstniveau per ha zowel in kg als in geld geen systematisch verband met de oppervlakte pit- en steenvruchten vertoont.

In een aanvullend onderzoek over de jaren 1974 en 1975 werd deze conclusie bevestigd. Ook in deze jaren bleek er geen verband tussen de bedrijfsgrootte en het niveau van de kg-opbrengsten en de geldopbrengsten per ha te bestaan.

2.2.2 De kosten van de duurzame produktiemiddelen

Uit tabel 2.2 blijkt de relatie tussen de kosten van de duurzame produktiemiddelen en de algemene kosten per ha en de oppervlakte pit- en steenvruchten.

Tabel 2.2 De oppervlakte pit- en steenvruchten en de kosten van de duurzame produktiemiddelen en de algemene kosten

	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Aantal bedrijven	33	19	25
Opp. pit- en steenvruchten (ha)	5,88	8,35	12,66
Kosten duurzame produktiemiddelen en algemene kosten per ha	f 4854,-	f 5321,-	f 4198,-
Boekwaarde duurzame produktiemiddelen in % v/d nieuwwaarde	28,6	42,7	41,4
Opslagcapaciteit per bedrijf (ton)	17,0	72,4	53,9
Opslagcapaciteit per ha "	2,9	8,7	4,3
Kosten d.p.m. (en alg. kosten) p. ha na uitschakeling verschillen in boekwaarde en in opslagcapaciteit	f 5560,-	f 4950,-	f 4260,-

De kosten van de duurzame produktiemiddelen 1) en de algemene kosten per ha vertonen een dalende tendens naarmate de oppervlakte van de bedrijven toeneemt.

Ten einde een juist beeld te krijgen zijn de verschillen in boekwaarde 2) en opslagcapaciteit geëlimineerd. De kosten van de duurzame produktiemiddelen en de algemene kosten in de onderscheiden groepen bedragen dan respectievelijk f 5560,-, f 4950,- en f 4260,- per ha.

Uit tabel 2.3 blijkt dat ook in 1974 en in 1975 de kosten per ha afnemen naarmate de bedrijven groter zijn. Het relatief kleine verschil tussen de groepen 1 en 2 is ook hier het gevolg van de gemiddeld hogere leeftijd van de produktiemiddelen in groep 1.

Tabel 2.3 Bedrijfs grootte en de kosten van de duurzame produktiemiddelen in 1974 en 1975

1974	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Aantal bedrijven	14	14	14
Oppervlakte pit- en steenvruchten (ha)	5,55	9,08	18,63
Kosten duurzame produktiemiddelen en algemene kosten per ha	f 8350,-	f 8220,-	f 7590,-
<hr/>			
1975			
Aantal bedrijven	14	15	15
Oppervlakte pit- en steenvruchten (ha)	5,76	8,95	17,85
Kosten duurzame produktiemiddelen en algemene kosten per ha	f 8900,-	f 8580,-	f 7430,-

2.2.3 De arbeidskosten

Uit tabel 2.4 blijkt dat naarmate de oppervlakte groter is de arbeidskosten (in procenten van de norm en per ha) lager zijn.

Op de grotere bedrijven (groep 3) waren de werkelijke arbeidskosten gemiddeld 90% van de normatieve arbeidskosten, op die in groep 2 waren ze vrijwel gelijk aan de norm, terwijl op de kleinere bedrijven (groep 1) de werkelijke arbeidskosten bijna 13% hoger waren dan de norm.

1) In 1971/72 zijn de kosten op basis van een lineair afschrijvingsverloop berekend.

2) Verschillen in boekwaarde veroorzaken uiteraard verschillen in rente- en afschrijvingskosten.

Tabel 2.4 De oppervlakte pit- en steenvruchten en de arbeidskosten

	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Aantal bedrijven	33	19	25
Oppervlakte pit- en steenvruchten (ha)	5,88	8,35	12,66
Arbeidskosten in % van de norm	112,7	100,2	90,0
Arbeidskosten per ha	f 4454,-	f 3894,-	f 3454,-

Lagere arbeidskosten zijn enerzijds het gevolg van een geringer arbeidsverbruik (minder uren per ha) en anderzijds van een op grotere bedrijven lager gemiddeld uurloon door een relatief groter aandeel van losse (goedkopere) arbeidskrachten.

Ook in de jaren 1974 en 1975 waren de arbeidskosten per ha lager bij toenemende bedrijfsgrootte (tabel 2.5).

Tabel 2.5 De arbeidskosten per ha in 1974 en 1975 1)

	Groep 1	Groep 2	Groep 3
1974			
Aantal bedrijven	14	14	14
Oppervlakte pit- en steenvruchten (ha)	5,55	9,08	18,63
Arbeidskosten per ha	f 8450,-	f 6740,-	f 5700,-
1975			
Aantal bedrijven	14	15	15
Oppervlakte pit- en steenvruchten (ha)	5,76	8,94	17,85
Arbeidskosten per ha	f 9100,-	f 7130,-	f 6110,-

1) Cijfers zijn niet vergelijkbaar met die van 1971/72 als gevolg van andere berekeningswijze.

2.2.4 Het ondernemersoverschot

Naarmate de oppervlakte pit- en steenvruchten per bedrijf toeneemt, verbetert het ondernemersoverschot per ha (tabel 2.6)

Tabel 2.6 De oppervlakte pit- en steenvruchten en het ondernemersoverschot per ha

	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Aantal bedrijven	33	19	25
Oppervlakte pit- en steenvruchten (ha)	5,88	8,35	12,66
Ondernemersoverschot per ha	-f 2355,-	-f 603,-	-f 264,-

Tussen groep 1 en groep 3 bedroeg het verschil in ondernemersoverschot ruim f 2000,- per ha. Voor het overgrote deel wordt dit veroorzaakt door de reeds besproken verschillen in de kosten van de duurzame produktiemiddelen en in de arbeidskosten. Deze beide factoren te zamen zijn verantwoordelijk voor een verschil in ondernemersoverschot tussen bedrijven in groep 1 en in groep 2 van + f 1100,-. Dat het verschil in ondernemersoverschot tussen groep 1 en 2 aanzienlijk groter is (nl. f 1752,-) vindt zijn oorzaak in het feit dat in groep 2 enkele bedrijven belangrijke overige inkomsten hebben (verhuur gebouwen en uitkering gewasschade).

Ook in 1974 en 1975 was er een duidelijke samenhang tussen bedrijfsgrootte en ondernemersoverschot per ha (tabel 2.7). Het blijkt dat in beide jaren - evenals in 1971/72 - het ondernemersoverschot belangrijk verbeterde naarmate de bedrijfsgrootte toenam.

Tabel 2.7 Het verband tussen het ondernemersoverschot per ha en de bedrijfsgrootte in 1974 en 1975

1974	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Aantal bedrijven	14	14	14
Oppervlakte pit- en steenvruchten (ha)	5,55	9,08	18,63
Ondernemersoverschot per ha	-f 4000,-	-f 1210,-	-f 350,-
<hr/>			
1975			
Aantal bedrijven	14	15	15
Oppervlakte pit- en steenvruchten (ha)	5,76	8,94	17,85
Ondernemersoverschot per ha	-f 5280,-	-f 3750,-	-f 2150,-

2.3 De methode van bewaren en sorteren

Het bewaren en sorteren van de produkten kan in eigen beheer dan wel door derden worden uitgevoerd.

Uit tabel 2.8 blijkt dat naarmate een groter deel van de verkochte hoeveelheid bij derden in bewaring wordt gegeven, ook een groter aandeel van de produktie door derden wordt gesorteerd en de eigen opslagcapaciteit geringer is.

Verschillen in de methode van bewaren en sorteren blijken niet samen te hangen met de bedrijfsgrootte, het sortiment, de leeftijdsopbouw van de beplantingen, de kg-opbrengst per ha, de afzetperiode en de arbeidskosten in procenten van de norm.

Wel is er een duidelijke samenhang met de kosten van materialen en diensten van derden en met de kosten van de duurzame produktiemiddelen en de algemene kosten. Eerstgenoemde kosten per ha worden hoger naarmate een groter deel bij derden wordt bewaard en

gesorteerd, terwijl de kosten van de duurzame produktiemiddelen en de algemene kosten geringer worden als gevolg van lagere investeringen in apparatuur en gebouwen voor sorteren en bewaren (lagere rente- en afschrijvingskosten).

Tabel 2.8 De methode van bewaren en sorteren

	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Aantal bedrijven	26	17	34
Bewaren door derden in % v/d verkochte hoeveelheid na 1/1	9,9	48,5	90,2
Sorteren door derden in % v/d totale produktie	3,8	14,7	46,0
Eigen opslagcapaciteit (tonnen)	102,3	33,5	1,6
Kosten materialen en werk door derden per ha	f 2262,-	f 2815,-	f 4097,-
Kosten duurzame produktiemiddelen en algemene kosten per ha	f 5413,-	f 4346,-	f 4495,-
Arbeidskosten per ha	f 4360,-	f 4010,-	f 3720,-

Wat de arbeidskosten in guldens per ha betreft, blijkt dat deze kosten stijgen naarmate een groter deel in eigen beheer wordt bewaard en gesorteerd.

Verschillen in de mate waarin zelf wordt bewaard en gesorteerd, veroorzaken geen verschillen in het ondernemersoverschot per ha.

Ten aanzien van het inkomen ligt dit anders. Tegenover de hogere koellonen en sorteerkosten bij bewaring en sortering door derden, staan op bedrijven die deze werkzaamheden in eigen beheer uitvoeren, hogere kosten van rente en afschrijving en hogere arbeidskosten. Indien de benodigde produktiemiddelen met eigen vermogen zijn gefinancierd, vormen de rentekosten een bestanddeel van het ondernemersinkomen. Hetzelfde geldt voor de arbeidskosten, althans voor zover de benodigde arbeid door de ondernemer (ondernemersinkomen) of door de gezinsleden (gezinsinkomen) wordt geleverd. Uitgaande van een gelijk ondernemersoverschot per ha is op bedrijven waar het bewaren en sorteren in eigen beheer wordt uitgevoerd, de inkomenspositie derhalve gunstiger. De mate waarin dit het geval is, wordt bepaald door de verhouding tussen eigen en vreemd vermogen en die tussen betaald en niet-betaald personeel.

3. DE INVLOED VAN VERSCHILLEN IN KG-OPBRENGST OP DE KOSTEN EN ONDERNEMER SOVERSCHOT

3.1 Algemeen

De kg-opbrengst van alle bedrijven bedroeg gemiddeld 29,6 ton per ha produktieve oppervlakte. Het bedrijf met de laagste produktie had een kg-opbrengst van 11,4 ton per produktieve ha, terwijl het bedrijf met de hoogste produktie 68 ton per ha oogstte.

Voor een juiste beoordeling van de verschillen in opbrengst-niveau zijn de werkelijke kg-opbrengsten uitgedrukt in de normatieve kg-opbrengsten. Dit zijn die opbrengsten, welke onder normale omstandigheden, rekening houdend met de samenstelling van het sortiment, kunnen worden verwacht.

Gemiddeld over alle bedrijven bedroeg de kg-opbrengst in het desbetreffende jaar 92,4% van het normatieve opbrengstniveau, met een spreiding van 34% tot 136%.

3.2 De kosten

Verschillen in kg-opbrengst per ha blijken (bij gelijke bedrijfsgrootte) samen te gaan met belangrijke verschillen in de kosten per ha (tabel 3.1). Naarmate de kg-opbrengst per ha hoger is, zijn de arbeidskosten in % van de norm, de kosten van materialen en werk door derden en de kosten van de duurzame produktiemiddelen en de algemene kosten hoger. Dat de arbeidskosten in % van de norm toenemen bij stijgende kg-opbrengsten is een gevolg van de toeneming van de oogstkosten per ha.

Tabel 3.1 De kg-opbrengst en de kosten

	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Aantal bedrijven	29	17	31
Kg-opbrengst in % van de norm	70,9	95,8	110,5
Arbeidskosten in % van de norm	97,2	102,8	106,6
Kosten van materialen en werk door derden	f 2670,-	f 2989,-	f 3797,-
Boekwaarde duurzame produktiemiddelen in % v/d nieuwwaarde	32,8	37,0	38,6
Kosten duurzame produktiemiddelen en algemene kosten per ha	f 4163,-	f 4981,-	f 5167,-

Ook de kosten van materialen en van werk door derden zijn hoger naarmate het produktieniveau hoger is. Hetzelfde is het geval ten aanzien van de kosten van de duurzame produktiemiddelen. De reden hiervan is dat op bedrijven met een hoog produktieniveau de produktiemiddelen over het algemeen jonger zijn (hogere boekwaarde) en meer investeringen hebben vereist. Daarnaast treden - afhankelijk van de oogstomvang - nog verschillen op in de afzetkosten per ha (fusthuur, veilingskosten e.d.).

3.3 De opbrengsten en het ondernemersoverschot

Gecorrigeerd voor de, met het sortiment samenhangende, verschillen oefenen de verschillen in het kg-opbrengstniveau een belangrijke invloed uit op het niveau van de geldopbrengsten per ha (tabel 3.2).

Op de bedrijven in groep 1 (relatief laag opbrengstniveau) bedroeg de geldopbrengst gemiddeld f 7958,- per ha, op de bedrijven in groep 2 f 10966,- en in groep 3 (hoog opbrengstniveau) f 13681,-. De bruto-geldopbrengst van de meest produktieve bedrijven (groep 3) was derhalve gemiddeld f 5700,- per ha hoger dan die van de minst produktieve bedrijven (groep 1).

Tabel 3.2 De kg-opbrengst in relatie tot de geldopbrengst en het ondernemersoverschot per ha

	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Aantal bedrijven	29	17	31
Kg-opbrengst in % van de norm	70,9	95,8	110,5
Geldopbrengst per ha	f 7958,-	f 10966,-	f 13681,-
Ondernemersoverschot per ha	-f 2722,-	-f 632,-	-f 195,-

Deze verschillen in kg-opbrengst per ha hebben - via verschillen in geldopbrengst - een grote invloed op het ondernemersoverschot. Niet minder dan 25% van de verschillen in ondernemersoverschot bleken hiermede samen te hangen.

Rekening houdend met de onder 3.2 besproken kostenverschillen was het ondernemersoverschot op de bedrijven in groep 3 f 2500,- per ha minder ongunstig dan op de bedrijven in groep 1.

Ook in 1974 en 1975 was de kg-opbrengst per ha van doorslaggevende betekenis voor het bedrijfsresultaat (tabel 3.3) 1).

1) Als gevolg van de andere wijze van indelen (b.v. geen rekening houdend met verschillen in sortiment en bedrijfsgrootte) zijn de gegevens niet geheel met die van 1971/72 vergelijkbaar.

Naarmate de kg-opbrengst per ha hoger is, is ook het ondernemersoverschot hoger. De verschillen in ondernemersoverschot als gevolg van verschillen in de kg-opbrengst per ha waren duidelijk groter dan die als gevolg van verschillen in bedrijfs grootte (zie tabel 2.7).

Tabel 3.3 De kg-opbrengst per ha en het ondernemersoverschot in 1974 en 1975

1974	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Aantal bedrijven	14	14	14
Kg-opbrengst per ha (tonnen)	17,2	24,4	35,3
Ondernemersoverschot per ha	-f 5036,-	-f 2760,-	f 2932,-
<hr/>			
1975			
Aantal bedrijven	14	15	15
Kg-opbrengst per ha (tonnen)	14,7	23,3	34,4
Ondernemersoverschot per ha	-f 6815,-	-f 3526,-	-f 1142,-

4. DE INVLOED VAN VERSCHILLEN IN ARBEIDSKOSTEN EN ARBEIDSEFFICIËNCY OP HET ONDERNEMERSOVERSCHOT

4.1 Algemeen

Tussen de bedrijven onderling bestaan grote verschillen in de arbeidskosten per ha. Gemiddeld bedroegen de arbeidskosten f 3990,- per ha met een spreiding van f 1430,- tot f 7960,-.

De spreiding in de arbeidskosten is voor een belangrijk deel het gevolg van verschillen in de bedrijfsstructuur. Zo geven verschillen in het aandeel van jonge beplantingen, in de verhouding appels/peren, in het aandeel van de overige teelten, in de sorteermethoden en de bewaarmethode evenzovele aanleidingen tot verschillen in arbeidsverbruik en arbeidskosten.

Daarnaast ontstaan verschillen in arbeidskosten door uiteenlopende werkmethoden, organisatieverschillen, mate van over- of ondercapaciteit e.d. Daar vooral deze laatste factoren in het kader van dit onderzoek van belang werden geacht, zijn de werkelijke arbeidskosten per bedrijf uitgedrukt in procenten van de normatieve arbeidskosten. Bij de vaststelling van de normatieve arbeidskosten is rekening gehouden met de zojuist genoemde verschillen in bedrijfsstructuur.

Uit de analyse bleek dat circa 55% van de verschillen in arbeidskosten (in % van de normatieve arbeidskosten) samenhang met andere in het onderzoek opgenomen factoren. Vooral de oppervlakte pit- en steenvruchten bleek een belangrijk deel (19%) van de verschillen in arbeidskosten te kunnen verklaren (zie hoofdstuk 2).

Verreweg het grootste deel van de verschillen in arbeidskosten in % van de norm bleek niet afhankelijk van de bedrijfsgrootte, kg-opbrengst e.d. maar was uitsluitend het gevolg van verschillen in arbeidsefficiëncy.

4.2 De arbeidsefficiëncy en het ondernemersoverschot

Gemiddeld over alle bedrijven bedroeg het niveau van de arbeidskosten 102,2% van de normatieve arbeidskosten, met een spreiding van 49% tot 194%.

Uit tabel 4.1 blijkt dat op de bedrijven in groep 2 de werkelijke arbeidskosten nagenoeg gelijk waren aan wat voor het desbetreffende jaar als norm gold.

Op de bedrijven in groep 3 bedroegen de arbeidskosten gemiddeld 126,2% van de normatieve arbeidskosten. De arbeidsefficiëncy op deze bedrijven is dus relatief gering omdat ten opzichte van de norm circa 26% te veel arbeid werd gebruikt.

De bedrijven in groep 1 zijn daarentegen bedrijven met een

efficiënte arbeidsaanwending; de arbeidskosten waren gemiddeld 15% lager dan de norm.

De arbeidskosten per ha op de bedrijven in groep 1 bedroegen gemiddeld f 3437,-, in groep 3 gemiddeld f 4830,-. Een verschil van bijna f 1400,- per ha.

Tabel 4.1 De arbeidskosten in % van de norm

	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Aantal bedrijven	26	32	19
Oppervlakte pit- en steen- vruchten in ha	8,65	9,31	7,97
Arbeidskosten in % van de norm	85,8	101,4	126,2
Arbeidskosten per ha	f 3437,-	f 3943,-	f 4830,-
Kosten van materialen en diensten van derden	f 2843,-	f 3133,-	f 3779,-
Ondernemersoverschot per ha	-f 513,-	-f 1030,-	-f 2603,-

Opvallend is dat de kosten per ha van materialen en diensten van derden hoger zijn naarmate de arbeidsefficiëncy geringer is. Geringe arbeidsefficiëncy gaat derhalve samen met een geringe efficiëncy op het gebied van de materialen en diensten van derden.

Het ondernemersoverschot per ha wordt door de verschillen in arbeidskosten sterk beïnvloed. Niet minder dan 12% van de verschillen in ondernemersoverschot kon op grond van de verschillen in arbeidskosten worden verklaard. Het ondernemersoverschot op de bedrijven in groep 1 was gemiddeld ruim f 2000,- per ha hoger dan op de bedrijven in groep 3.